

İnkılaplar Dönemi Konu Anlatımı

İNKILAPLAR DÖNEMİ

II.MECLİS DÖNEMİ (11 Ağustos 1923 – 1 Ekim 1927)

Atatürk Dönemi İç Siyasette Gelişmeler :

1.) Siyasal Alanda Yapılan İnkılaplar:

a) **Ankara'nın Başkent Olması** (13 Ekim 1923):

Sebebi; Lozan Antlaşmasından sonra, İstanbul'un boşaltılması ile başkent tartışmalarının çıkmasıdır.

Sonuç; Ankara, Kurtuluş Savaşının yönetildiği yer, coğrafi olarak merkezi bir toprak, güvenli bir şehir olduğu için başkent ilan edildi.

b) **Cumhuriyetin İlanı** (29 Ekim 1923):

Sebepleri; Lozan Antlaşmasından sonra;

- Rejim tartışmalarının çıkması.
- Devlet başkanlığı sorununun çıkması.

- Hükümet bunalımının yaşanmasıdır.

★ 11 Ağustos 1923' te II.Meclis açılmıştır. Ekim sonuna gelindiği halde Ali Fethi (Okyar) Bey başkanlığında kurulması gereken hükümet kurulamadı. Meclis hükümeyi sistemi işlemez hale geldi.

Sonuçları;

- Devletin rejimi belirlendi.
- Cumhurbaşkanlığı kuruldu, böylece devlet başkanlığı sorunu giderildi.
- Meclis Hükümeti Sistemi sona erdi böylece hükümetin sistemi değişti:

★ Güçler birliği sistemi devam ediyor. Görüntüde kabine, uygulamada güçler birliği vardır.

- İlk Cumhurbaşkanı M.Kemal, Cumhuriyetin ilk Meclis Başkanı Ali Fethi Okyar, ve ilk Başbakan İsmet İnönü'dür.
- Milli egemenlik ilkesi (Cumhuriyetçilik) doğrudan uygulamaya girdi.

c) Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924):

Sebebi; Halife Abdülmecit Efendi'nin gericilerin kışkırtmasıyla TBMM'ye karşı tavır geliştirmesidir.

Sonuçları;

- Milli egemenlik yolunda ikinci büyük engel kaldırıldı.
- İnkılaplar yolundaki en büyük engel kaldırıldı.
- Osmanlı soyu yurt dışına gönderildi.
- Tevhid-i Tedrisat kanunu kabul edildi. (Eğitim ve Öğretimin birleştirilmesidir.)
- Evkaf ve Şeriye Vekaleti kaldırıldı.Yerlerine Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Diyanet İşleri Başkanlığı açıldı.
- Erkan-ı Harbiye Vekaleti kaldırıldı. Yerine Genel Kurmay Başkanlığı açıldı.

d) Çok Partili Hayat Denemeleri :

◆ Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) (9 Eylül 1923):

Kurucusu; M.Kemal

Kuruluş Amacı; II. Mecliste İnkılapları hızlı bir şekilde gerçekleştirmesini sağlamaktır.

Ekonomi Politikası; Devletçilik

- ❖ Parti birinci kongresini Sivas Kongresi kabul eder. Anadolu ve Rumeli Müdafai-Hukuk Cemiyeti partinin temellerine yerleştirildi.
- ❖ Partinin ikinci kongresinde (1927) M.Kemal, "**Nutuk** (Söylev)" adlı eserini okudu. Eserin içeriği; 1919 – 1920 Hazırlık Dönemi, 1921 – 1923 Savaş Dönemi, 1923 – 1927 İnkılaplar' ır. Nutuk' un kapanış kısmı Gençliğe Hitabedir.

◆ Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkası (TPCF) (17 Kasım 1924):

Kurucuları; Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Refet Bele, Ali Fuat Cebesoy, Adnan Adıvar.

Parti, Halifeliliğin kaldırılmasına tepkilidir. "Dine Saygılıyız" parti sloganıdır.

Ekonomi Politikası; Liberalizmdir. (Serbest Ekonomi)

Parti ilk muhalif parti olma özelliğini taşır.

- ❖ Bu dönemde TBMM çıkardığı kanunla"Askari siyasetten men edildi". (19 Aralık 1924)Böylece ordu-siyaset ilişkisi ayrıldı.

Şeyh Sait İsyanı (13 Şubat 1925):

Sebepler;

- Türkiye – İngiltere, Musul için masaya oturmak üzeredir. Türkiye gerekirse askeri müdahale düşünmektedir. G.Doğu Anadolu’da çıkan isyan Musul – Türkiye arasında tampon bölge oluşturur. İngiltere iç isyanı destekledi. (Dış Sebepler)
- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’ nin dini söylemleri gericileri kışkırttı.
- Şeyh Sait Cumhuriyet’ e karşı Diyarbakır’ da isyan etti. (İç Sebepler)

Sonuç;

- Takrir-i Sukun Yasası çıktı. (4 Mart 1925)
 - Yasa dört yıl yürürlükte kaldı. (1925 - 1929)
 - Yasa Cumhuriyete, Laikliğe, İnkılaplara karşı doğabilecek tepkileri de önlemeye çalıştı.
 - Yasanın işlemesi için İstiklal Mahkemeleri görevlendirildi.
- ❖ İstiklal Mahkemeleri, son kez M.Kemal’e suikast girişimine karışanları yargıladı.(1926). Suikaste karışanlar eski İttihat Terakkicilerdir. İzmir Suikasti bir ihtilal hareketidir.
- Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkası kapatıldı. (5 Haziran 1925)
- Musul kaybedildi. (Misak-ı Milliden üçüncü taviz verildi.)
- ❖ İsyan, Cumhuriyet ve Laikliğe karşıdır ve bir ihtilal hareketidir.
- ❖ İlk çok partili hayat denemesi başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

◆ Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) (12 Haziran 1930)

Kurucusu; Ali Fethi Okyar’dır. (M.Kemal’in desteği ile kurulmuştur.)

Ekonomi Politikası; Liberalizmdir. (Serbest Ekonomi)

Kuruluş Amacı; 1929 Dünya Ekonomi Krizine karşı iktidarın denetlenmesini sağlamaktır.

- ❖ İkinci çok partili hayat denemesi 1930’ da SCF ile başladı. İkinci muhalefet partisidir.
- ❖ M.Kemal partiden iki ilkedden taviz verilmemesini istedi bunlar; Cumhuriyetçilik ve Laiklik’tir.
- ❖ Gericilerin Fethi Bey’in kontrolü dışında partiye sızmasıyla, Fethi Bey partiyi kapattı. (17 Kasım 1930)

Menemen İsyanı (23 Aralık 1930):

Sebepler; Serbest Cumhuriyet Fırkası’ nın kapatılmasıdır.

- İzmir’in Menemen ilçesinde Derviş Mehmet, Menemen karakoluna saldırarak Asteğmen Kubilay’ı şehit etti.

Sonuç; İsyân bastırıldı ve suçlular yargılandı. (Menemen olayında İstiklal Mahkemeleri yoktur.)

❖ İsyân Cumhuriyet ve Laikliğe karşıdır. İhtilal niteliği taşır.

❖ Çok partili hayat denemelerinin ikinciside başarısızlık ile sonuçlandı.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası(TCF)
(1924)

Sebep **Sonuç**
Şeyh Said İsyanı ⇒ Parti Kapatıldı

- İç ve dış sebepler var.
- Cumhuriyet ve Laikliğe karşı. İhtilal niteliği taşır.
- Takrir-i Sukun Yasası ve İstiklal Mahkemeleri var.

Serbest Cumhuriyet Fırkası(1930)

Sebep **Sonuç**
Parti Kapandı ⇒ **Menemen İsyanı**

- Sadece iç sebepler var.
- Cumhuriyet ve Laikliğe karşı. İhtilal niteliği taşır.
- Olağanüstü yasa ya da mahkeme yok

- Çok partili hayat denemeleri başarısız oldu.
- **Uyarı:** Parti açılması cumhuriyetçilikle ; Parti kapatılması laiklikle ilgilidir.

- ❖ Atatürk dönemi çok partili hayat denemeleri başarısızlıkla sonuçlandı. Bu yüzden Türk halkının demokratik olgunluğa erişemediği görüldü. Böylece 1945' e kadar, CHP tedbir için tek parti olarak iktidarını devam ettirdi.
- ❖ 1945' de II.Dünya Savaşı'n'dan sonra Türkiye **Çift Dereceli Seçim** sisteminden, **Tek Dereceli Seçim** sistemine geçti. Böylece Mecliste ikinci partinin yerini alması için uygun çalışmalar yapıldı. Demokrat Parti'nin(Adnan Menderes) kurulmasıyla, Türkiye çok partili hayata geçmiş oldu(1946)

e) Kadınlara Siyasal Hakların Verilmesi (1934):

29 Ekim 1923 Cumhuriyetin ilanı ile milli egemenlik ilkesine doğrudan geçildi. Kadınlara verilen siyasal haklarla milli egemenlik pekişti.

- Kadınlara Belediye seçimlerinde oy kullanma(seçme) hakkı verildi.(1930)
- Kadınlara Köy Muhtarlığı seçimlerinde oy kullanma(seçme) ve aday olma(seçilme) hakkı verildi. (1933)
- Kadınlara Milletvekili seçimlerinde oy kullanma(seçme) ve aday olma(seçilme) hakkı verildi. (1934)
- ❖ Medeni Kanun (1926), kadınlara verilen siyasi hakları **içermez!**

f) Atatürk İlkelerinin Anayasa'ya Girmesi (1937)

Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik, İnkılapçılık anayasaya girdi.

- ❖ Laikliğin anayasaya girmesiyle, Laiklik süreci tamamlandı.

2.) Hukuk Alanında Yapılan İnkılaplar :

a) Ceza Kanunu, Ticaret Kanunu, İcra-İflas Kanunu, Borçlar Kanunu, CMUK, Medeni Kanun:

- Atatürk dönemi Avrupa'dan getirilmiş yasalardır.
- Amaç, Avrupa ile paralel yaşam takip etmektir.

b) Medeni Kanun (17 Şubat 1926):

- İsviçre' den gelmiştir. Hukukta devrim niteliği taşır.
- Medeni kanunun gelişi ile hukukta **ikililikler** sona ermiştir.
- Medeni kanunun gelişi ile Mecelle kaldırıldı. Medeni kanunla:
 - Tek eşlilik ve resmi nikah zorunlu oldu.
 - Boşanmada kadın-erkek eşit haklara sahip oldu
 - Mirasta kadın-erkek eşit haklara sahip oldu
 - Kanun önünde ve şahitlikte kadın-erkek eşitlendi
 - Kadın istediği meslekte çalışabilir hakları geldi
- ❖ Medeni kanun ile kadın ve erkeğin, **sosyal** ve **ekonomik** hakları düzenlenmiştir.
- ❖ Medeni kanun siyasal hak **içermez!**
- ❖ Medeni kanunun gelişi ile Patrikhanenin din dışı uygulamalarına yani dünyevi işlerine de son verildi.

c) 1924 Anayasasında 1928 Değişikliği :

- “Devletin dini islamdır” ve milletvekili yeminindeki “vallahı” ifadeleri kaldırıldı.
- Anayasadan dini ifadeler çıkarılarak, anayasa laikleştirilmeye başlandı.

3.) Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan İnkıplar :

a) Tevhid-i Tedrisat Yasası (3 Mart 1924):

- Eğitim ve Öğretimin birleştirilmesidir.
 - Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisindeki bütün eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlandı.
 - Devlet ,dini eğitim veren okullar açtı. Böylece medreselerin işlevi sona erdi.
- Uyarı:**1926’ da medreseler tamamen kapatıldı.Böylece eğitimdeki ikililikler 1926’ da tamamen sona erdi.
- Yasa ile eğitim öğretim hayatındaki **ikililiklere** son verildi.
 - Yasa ile Türk Milli-Çağdaş-Laik-Karma eğitimin temelleri atılmış oldu.

Kız-erkek çocuklar ilk kez birlikte eğitim aldı.

b) Maarif Teşkilatı Hakkındaki Kanun (1926) :

- Milli Eğitim Bakanlığı, Tevhid-i Tedrisat’ın tamamlayıcısı olan eğitim müfredatı ve eğitim aşamaları belirlendi.
- İlköğretim zorunlu oldu.

c) Türk Harflerinin Kabulü (1 Kasım 1928) :

- Arap alfabesi; okuma-yazması zor olduğu,Türk diline uyumlu olmadığı ve Avrupa ile ilişkileri zorlaştıracığı için kaldırıldı.
- Yerine latin alfabesi getirildi. Alfabe türk diline uyarlandı. (Millileştirme)
 - x,q,w gibi türk dilinde yeri olmayan harfler kaldırıldı ;ç,ğ,ı,İ,j,ö,ş,ü gibi harfler ilave edildi.
- Okuma yazma oranı arttı.
- Avrupa ile kültürel ilişkiler hızlandı.

d) Millet Mektepleri (24 Kasım 1928) :

- Amaç, yeni alfabeyi yetişkin bireylere öğretmek.
- Okuma yazma oranı arttı.

e) Türk Tarih Kurumu (1931) :

Kurumun amacı;

- Orta Asya’dan günümüze Türk tarihini araştırmaktır.İslam öncesi türk tarihi araştırmalarına ağırlık verilecektir.
- Türklerden önce Anadolu ve çevresinde yaşamış uygarlıkları araştırmaktır.
- Türkiye aleyhine ortaya atılan haksız iddaları araştırmak ve çürütmektir.

f) Türk Dil Kurumu (1932)

Kurumun amacı;

- Türk dilini yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmaktır. (Arapça, Farsça, Fransızca...)
- Türk dilinin köklü ve zengin olduğunu kanıtlamaktır.
- Türkçeyi bilim dili yapmaktır.
- Yeni Türkçe kelimeler türetmektir.
- M.Kemal geometri kitabı yazarak bu alandaki terimleri türkçeleştirdi. Böylece türk dili ile ilgili çalışmalarda da öncülük yapmıştır.
- Atatürk döneminde dil çalışmalarıyla ilgili “Güneş Dil Teorisi” ortaya atıldı.

g) Halk Evleri (1932) :

- Türk tarihi ve dili üzerine yapılan araştırma sonuçlarını halka aktarmakla görevlidir.
- Kültür, sanat ve edebiyat çalışmaları yapar.
- Asla siyasetle uğraşmaz.

h) Üniversite Reformu (1933)

- Darülfünun kapatıldı. Yerine İstanbul Üniversitesi açıldı.
- II.Dünya Savaşı öncesi, Almanya’dan kaçan bilim adamları üniversiteye alındı.

Atatürk Dönemi Açılan Okullar:

- Ankara Hukuk Mektebi
- Yüksek Ziraat Enstitüsü
- Yüksek İslam Enstitüsü
- Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
- Konservatuvar
- Devlet Opera ve Bale Okulu
- Güzel Sanatlar Akademisi
- Eğitim Enstitüsü
- Siyasal Bilimler Fakültesi

4.) Sosyal Alanda Yapılan İnkılaplar :

a) Şapka Kanunu(Kılık-Kıyafet Kanunu) (25 Kasım 1925)

- Fes, şalvar, sarık, cübbe, çarşaf, peçe... gibi eskiye air olan kıyafetler kaldırıldı.
- Şapka zorunlu oldu.
- Din adamlarının, dini törenler dışında dini kıyafetlerler dolaşması yasaklandı. (Diyanet İşleri Başkanı, Patrik, Hahambaşı... hariç.)
Bu maddenin amacı dinin istismar edilerek halk üzerinde baskı yapılmasını engellemektir.
- Şapka kanununun amacı Türk toplumunu modern görüntüye kavuşturmaktır.

b) Tekke, Zaviye, Türbelerin Kapatılması (30 Kasım 1925):

- Dini istismar ederek, sosyal yaşamda kendilerine sınıf farkı yaratan (imtiyaz oluşturan) grupları yok etmektir.

c) Miladi Takvimin Kabulü (1 Ocak 1926)

Ulusal Saat Sistemine Geçilmesi (1 Ocak 1926)

Türk Rakamlarının Kabulü (1928)

Ağırlık-Uzunluk Ölçü Birimlerinin Kabulü (1931)

Hafta Tatilinin Cuma'dan Pazar'a Alınması (1935)

- Amaç Avrupa ile ticari ilişkileri geliştirmektir ;ayrıca sosyal alandaki ikilikleri yok etmeyi de hedefler.

d) Soyadı Kanunu (1934)

- Unvan ve lakaplar kaldırıldı. (Hacı, aga, molla, kör...)
- Soyadı zorunlu oldu.
- Soyadı kanununun amacı ;devletin vatandaşıyla, vatandaşın birbiri ile olan ilişkilerini düzenlemektir.
- Siyasi, ekonomik, sosyal, askeri alanlarında...karışıklıklar giderilmeye çalışıldı.
- Yasayla sosyal alanda imtiyaz oluşması da engellendi.

5.) Ekonomi Alanında Yapılan İnkılaplar :

a) İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat-4 Mart 1923)

- Savaş dönemi yapılan bir çalışmadır.
- Amacı; Bağımsız Türk Milli Ekonomisinin temellerini atmaktır.
- Her meslek grubundan temsilci katıldı.
- M.Kemal; " Siyasi ve askeri zaferler, ekonomik başarılarla taçlandırılmadığı sürece, kalıcı olamaz."
- Kongre kararlarına, "**Misak-ı İktisadi**" kararları denir.

Kararlar;

- Özel sektör desteklenmelidir. (Liberalizm)
- Hammaddesi yurt içinde sanayi dalları kurulacaktır.
- Ağır sanayi yatırımları devlet eliyle yapılacaktır.
- Halkın birincil ihtiyaçlarına öncelik verilecektir(gıda-giyim).
- Yabancıların elindeki işletmeler alınacaktır. (Millileştirme)
- Bağımsızlığa saygılı olduğu sürece yabancı sermayeye açık olunacaktır.
- İşçi sendikaları kurulacaktır.
- Okuma bayramı ilan edilecektir.
- Demiryolları döşenecek, milli bankalar açılacaktır.

- ❖ Kongrede **Liberal** Ekonomi esastır; Devletçilik araçtır.
- ❖ Lozan Antlaşmasında alınan Kapitülasyonların ve Duyun-u Umumiye' nin kaldırılması kararları, Misakı İktisadi içeriğini de destekler.

b) Türkiye İş Bankası (1924)

- Özel sektörün ticari hayatta desteklenmesi için çalışır.
- Yarı özel ilk bankadır.

c) Aşar Vergisinin Kaldırılması (1925)

- Türk köylüsünü rahatlatarak, tekrar toprağına dönmesini ve tarımın ekonomideki yerini almasını sağlamaya yöneliktir.

d) Toprak Reformu (1925)

- Amaç, topraksız köylüyü toprak sahibi yapmaktır.
- Uyarı:** Atatürk dönemi gerçekleşemeyen tek inkılapdır.

e) Kabotaj Kanunu (1 Temmuz 1926)

- Türk denizlerinde, Türk denizcisi işletme yani ticaret yapma hakkına sahiptir.
- Türk denizleri millileştirildi.
- Kapitülasyonların kaldırılması desteklendi.

f) Teşvik-i Sanayi kanunu (1927)

- Özel sektörün sanayide yerini alması için teşvikler sunmasıdır.

GENEL YORUM: 1929 Dünya Ekonomi Krizine karşı ilk tedbir, SCF' nin açılmasıdır. Ama parti görevini tamamlayamadığı için Türkiye krize karşı 1930'dan itibaren devletçilik ilkesini benimsemiştir.

- ❖ Merkez Bankası 1930 yılında açıldı. Banka darphane görevini Osmanlı bankasından devraldı.

g) Hıfzıssıhha Enstitüsü (1931)

- Enstitü, bulaşıcı hastalıkların tedavisinde ve araştırılmasında çalışır.

h) Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1933 - 1938)

- Planın uygulanmaya başlaması 1934 yılında oldu.
- Plan döneminde **devletçilik politikası** uygulandı.

Yapılan İşler:

- Devlet fabrikaları kuruldu.
Alpullu, Uşak, Turhal – Şeker Fabrikaları
Karabük, Ereğli – Demir çelik Fabrikaları
SEKA - İzmit – Kağıt Fabrikası
Paşabahçe – Cam sanayi
Malatya, Bursa – Dokuma Fabrikaları
Beykoz – Deri Fabrikası.

- ◆ Devlet çiftlikleri açıldı.
Atatürk Orman Çiftliği(AOÇ)
 - ◆ Tarım – Kredi Kooperatifleri çalışmaya devam etti.
 - ◆ Bankalar açıldı.
Etibank – Maden Sanayisini destekler.
Sümerbank – Dokuma Sanayisini destekler.
Ziraat Bankası – Tarım sektörünü destekler. (Açılışı Osmanlı'ya aittir.)
 - ◆ MTA (Maden Tetkik Arama) Açıldı.
Maden cevherlerini araştırır.
 - ◆ Yabancıların elindeki işletmeler satın alındı. (Millileştirme)
 - ◆ Demiryolları döşendi.
 - ◆ Devlet hastaneleri ve okulları açıldı.
 - ❖ Birinci 5 yıllık kalkınma planı başarıyla uygulandı. Türkiye Cumhuriyeti gelişen devletler içine girdi. İkinci beş yıllık kalkınma planı harılandı (1939 - 1944) ama II.Dünya Savaşı yüzünden uygulanamadı.
-